

УДК 378.6:[364.781.3:005.336.2]

DOI <https://doi.org/10.32782/3041-1351/2026-1-7>**Коломієць Леся Ігорівна**

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри психології та соціальної роботи,
Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського
kolomiiets lesia 77@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-1309-5761

Шульга Галина Борисівна

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри психології та соціальної роботи,
Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського
shulgag@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-3402-1494

ДІАГНОСТИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ Й ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Вступ. У статті розглянуто проблему формування і розвитку діагностичної компетентності у професійній підготовці й практичній діяльності фахівців із соціальної роботи. Зростання кількості складних життєвих обставин у сучасному суспільстві підвищує потребу у кваліфікованій соціальній допомозі, що зумовлює необхідність підготовки фахівців, здатних своєчасно виявляти соціальні проблеми, аналізувати їх причини та прогнозувати наслідки. Діагностична компетентність розглядається як важливий компонент професійної діяльності фахівця з соціальної роботи, що забезпечує обґрунтованість прийняття рішень й ефективність соціального втручання. Теоретичне підґрунтя дослідження становлять наукові праці українських учених, присвячені проблемам компетентнісного підходу у професійній підготовці й розвитку діагностичної компетентності фахівців соціальної сфери.

Мета роботи є аналіз сутності діагностичної компетентності у професійній підготовці та практичній діяльності фахівців із соціальної роботи, а також емпіричне дослідження особливостей її сприйняття і рівня сформованості у здобувачів вищої освіти й соціальних працівників.

Наукова новизна дослідження полягає у поєднанні теоретичного аналізу поняття діагностичної компетентності з результатами емпіричного дослідження, проведеного зі здобувачами вищої освіти спеціальностей «Соціальна робота», «Соціальна робота та консультування» та фахівців із соціальної роботи. На основі авторської анкети здійснено порівняльний аналіз розуміння соціальної і діагностичної компетентностей, визначено особливості їх сприйняття на різних етапах професійного становлення, а також проаналізовано результати самооцінювання рівня сформованості діагностичних умінь.

Висновки. Результати дослідження підтвердили, що діагностична компетентність є важливою складовою професійної діяльності фахівців із соціальної роботи. Виявлено, що здобувачі вищої освіти більше зосереджуються на комунікативних аспектах діяльності, тоді як фахівці з соціальної роботи акцентують увагу на аналітичних і практичних компонентах діагностичної діяльності. Отримані результати свідчать про необхідність посилення практикоорієнтованих елементів у професійній підготовці й розвитку системи професійної підтримки соціальних працівників.

Ключові слова: *діагностична компетентність, соціальна робота, професійна підготовка, соціальна діагностика, фахівці з соціальної роботи, здобувачі вищої освіти.*

Kolomiiets Lesia Igorivna

PhD of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Psychology and Social Work,
Faculty of Pedagogy, Psychology and Professional Education,
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University

Shulga Halina Borisovna

PhD of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Psychology and Social Work,
Faculty of Pedagogy, Psychology and Professional Education,
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University

DIAGNOSTIC COMPETENCE IN THE PROFESSIONAL TRAINING AND ACTIVITY OF SOCIAL WORK PROFESSIONALS

Introduction. The paper addresses the issue of forming and developing diagnostic competence in the professional training and practical activity of social work practitioners. The increasing number of complicated life conditions in modern society needs the training of specialists capable of identifying social problems in a timely manner, analysing their origins, and predicting outcomes. Diagnostic

© Коломієць Л. І., Шульга Г. Б., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

competence is seen as an important component of a social worker's professional activity, as it ensures the validity of decision-making and the effectiveness of social intervention. The theoretical foundation of the study is the scientific work of Ukrainian scientists on the issues of competency-based professional training and the development of diagnostic competence in social sphere specialists.

Purpose and objectives of the article. The work's goal is to examine the essence of diagnostic competence in professional training and practical activity for social work experts, as well as to conduct empirical research on its perception and level of formation among higher education candidates and social workers.

The study's scientific uniqueness stems from the combination of theoretical analysis of the notion of diagnostic competence with the findings of an empirical study done with higher education students majoring in "Social Work", "Social Work and Counselling", and social work specialists. Based on the author's questionnaire, a comparative analysis of the understanding of social and diagnostic competences was conducted, the characteristics of their perception at various stages of professional development were determined, and the results of self-assessment of the level of development of diagnostic skills were analysed.

Results. The study's findings revealed that diagnostic competence is an important component of social workers' professional activities. Higher education students were found to focus more on the communicative parts of activity, whereas social work specialists focused on the analytical and practical components of diagnostic activity. The findings highlight the importance of strengthening practice-orientated elements in professional training as well as the development of a professional support structure for social workers.

Key words: *diagnostic competence, social work, professional training, social diagnostics, social work professionals, higher education students.*

Вступ. В умовах сучасних соціальних викликів і зростання кількості складних життєвих обставин значно підвищується потреба населення у соціальній і соціально-психологічній підтримці. Це зумовлює посилення вимог до професійної підготовки фахівців із соціальної роботи, їх здатності своєчасно виявляти соціальні проблеми, аналізувати причини й прогнозувати можливі наслідки.

Важливе значення у цьому процесі має діагностична компетентність, яка забезпечує обґрунтованість професійних рішень і вибір адекватних форм соціального втручання. Соціальна діагностика дозволяє здійснювати комплексний аналіз життєвої ситуації клієнтів, визначати їх потреби і фактори ризику, що безпосередньо впливає на ефективність соціальної роботи. У зв'язку з цим формування діагностичної компетентності посідає важливе місце у системі професійної підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вивчення особливостей формування і розвитку діагностичних компетентностей у процесі професійної підготовки здобувачів вищої освіти, а також специфіки їх застосування у практичній діяльності фахівців із соціальної роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У сучасних наукових дослідженнях у галузі соціальної роботи значна увага приділяється формуванню професійних компетентностей фахівців і розвитку їх діагностичної складової. Теоретичні засади компетентнісного підходу у професійній підготовці фахівців висвітлено у працях І. Зязюна, О. Дубасенюк, які розглядають компетентність як інтегративну характеристику особистості, що поєднує систему знань, умінь, цінностей і здатність ефективно діяти у професійних ситуаціях. Питання формування професійної компетентності фахівців соціальної роботи розкривають А. Капська, О. Карпенко, підкреслюючи її зв'язок із розвитком професійних умінь, практичного досвіду й особистісних якостей. Проблеми розвитку соціально-діагностичної компетентності фахівців соціальної сфери висвітлюються у працях Л. Гуцуляк, Л. Коломієць, Л. Кононенко, Г. Котломанітової, Л. Тимків, та інш. Соціальна діагностика розглядається як важливий компонент професійної діяльності, що забезпечує аналіз соціальної ситуа-

ції клієнта, виявлення причин соціальних проблем й обґрунтування шляхів їх подолання.

Водночас питання формування діагностичної компетентності у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи та її застосування у практичній діяльності потребують подальшого наукового осмислення.

Мета дослідження полягає в аналізі діагностичної компетентності у професійній підготовці і практичній діяльності фахівців із соціальної роботи, а також у визначенні їх значення для здійснення соціальної діагностики й надання соціальних послуг.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У системі професійної підготовки фахівців із соціальної роботи важливого значення набуває формування компетентностей, що забезпечують здатність ефективного реагувати на складні соціальні ситуації, аналізувати потреби клієнтів і приймати обґрунтовані професійні рішення. Як зазначає О. Дубасенюк, сучасні суспільні трансформації зумовлюють необхідність компетентісних засад професійної підготовки, що передбачає безперервне оновлення знань, умінь і професійного досвіду фахівця [2].

У науковій літературі компетентність визначається як «здатність людини розв'язувати професійні завдання певного класу на основі наявних знань, умінь, навичок і досвіду діяльності» [3]. Дослідники виокремлюють різні види професійної компетентності: соціальну, психологічну, соціально-психологічну, комунікативну, правову, психолого-педагогічну та інші [4; 5]. Серед ключових функцій діяльності фахівця з соціальної роботи важливе місце займає діагностична функція, яка передбачає вивчення життєвої ситуації клієнта, аналіз його соціального оточення, виявлення причин соціальних проблем, визначення підстав для подальшого планування соціальної роботи [5, с. 28].

Реалізація цієї функції пов'язана зі застосуванням соціальної діагностики, яка виступає інструментом пізнання соціальних явищ і обґрунтування шляхів їх розв'язання. Соціальна діагностика може здійснюватися як на індивідуальному рівні, з метою виявлення труднощів конкретної особи чи сім'ї й визначення необхідних форм підтримки, так і на рівні соціальних груп чи спільнот для аналізу соціальних явищ

і процесів. На думку Л. Гуцуляк важливою її функцією є можливість прогнозування соціальних, економічних і соціально-психологічних наслідків прийнятих рішень [1, с. 46].

У сучасних дослідженнях діагностична компетентність фахівця з соціальної роботи розглядається як інтегративне утворення, що поєднує систему професійних знань, аналітичні й комунікативні уміння, здатність до критичного мислення й інтерпретації соціальної інформації [6]. На думку Л. Тимків, вона передбачає поєднання позитивного ставлення до діагностичної діяльності, соціально-психологічних знань і практичних умінь дослідження життєвих обставин дітей і сімей [7, с. 72]. Як зазначає Л. Коломієць, результати соціальної діагностики створюють інформаційну основу для виявлення причин складних життєвих обставин клієнтів, аналіз їхніх потреб і ресурсів, а також для планування та оцінювання ефективності соціального втручання [8].

Отже, діагностична компетентність є важливим чинником професійної підготовки і практичної діяльності фахівців із соціальної роботи, оскільки забезпечує комплексний аналіз соціальних ситуацій, виявлення причин соціальних проблем і прийняття обґрунтованих рішень щодо надання психосоціальної соціальної допомоги.

З огляду на це на етапі первинного дослідження проблеми з метою вивчення рівня сформованості діагностичної компетентності у здобувачів вищої освіти за спеціальностями «Соціальна робота», «Соціальна робота та консультування» і фахівців із соціальної роботи було застосовано метод анкетування. Для збору емпіричних даних використано авторську анкету, спрямовану на самооцінку соціальних і діагностичних компетентностей у процесі професійної підготовки і практичної діяльності з соціальної роботи.

Авторська анкета складалася з п'яти змістових блоків. Перший блок містив запитання щодо соціально-демографічних характеристик респондентів (вік, освітній статус, рік навчання або професійної діяльності з соціальної роботи). Другий блок включав питання, спрямовані на з'ясування розуміння респондентами сутності соціальної і діагностичної компетентностей фахівця з соціальної роботи. Наступні блоки передбачали самооцінювання рівня сформованості окремих компетентностей за п'ятибальною шкалою, визначення потреб у професійному розвитку й виявлення чинників, що впливають на розвиток діагностичної компетентності. Завершальна частина анкети містила шкальні твердження (за шкалою Лайкерта), спрямовані на оцінювання рівня сформованості окремих діагностичних умінь.

У дослідженні взяли участь 64 респонденти, серед яких здобувачі вищої освіти спеціальностей «Соціальна робота», «Соціальна робота та консультування» Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського та фахівці з соціальної роботи м. Вінниці та Вінницької області. Більшість становили жінки – 54 осіб (84,4%), чоловіки – 10 осіб (15,6%); вік респондентів – від 19 до 49 років.

Більшу частину вибірки становили здобувачі вищої освіти – 56 осіб (87,5%), 8 респонденти (12,5%) є практикуючими фахівцями з соціальної роботи (один із них поєднує професійну діяльність із навчанням). Серед здобувачів вищої освіти були представники 2-4 курсів СВО бакалавра і 1 курсу СВО магістра, переважно очної форми навчання. Стаж роботи фахівців із соціальної роботи варіює від менше 1 року до понад 10 років, що дає змогу врахувати досвід як початківців, так і більш досвідчених практиків. Така структура вибірки дає змогу проаналізувати особливості сформованості діагностичної компетентності на різних етапах професійного становлення, що в подальшому буде взяте за основу більш широкого дослідження проблеми.

Аналіз відповідей респондентів на змістові блоки анкети дозволив виявити особливості розуміння соціальної і діагностичної компетентностей, а також оцінити рівень їх сформованості у здобувачів вищої освіти і фахівців із соціальної роботи. Отримані результати свідчать, що здобувачі вищої освіти переважно пов'язують соціальну компетентність із комунікативними аспектами професійної діяльності, здатністю до ефективної взаємодії з клієнтами, емпатією і толерантністю. Натомість фахівці-практики розглядають її більш комплексно як інтеграцію професійних знань, умінь і досвіду, необхідних для розв'язання соціальних проблем клієнтів й організації соціального втручання.

Подібна тенденція простежується і в розумінні діагностичної компетентності. Більшість респондентів пов'язують її зі здатністю виявляти й аналізувати соціальні проблеми клієнтів, однак здобувачі вищої освіти частіше зосереджуються на окремих професійних умінях (визначення потреб клієнтів, аналіз життєвих обставин), тоді як фахівці з соціальної роботи підкреслюють системний характер діагностичної діяльності, що включає використання методів соціальної діагностики, інтерпретацію отриманої інформації й прийняття обґрунтованих рішень щодо соціального втручання. Серед ключових складових діагностичної компетентності респонденти найчастіше називали аналітичні уміння, здатність до збору й інтерпретації інформації, комунікативні навички і професійні знання у сфері соціальної роботи.

Самооцінювання рівня сформованості діагностичних компетентностей за п'ятибальною шкалою засвідчило загалом достатній рівень їх розвитку (середній показник – 4 бали). Водночас здобувачі вищої освіти продемонстрували дещо вищий бал самооцінювання (4,14 бали) порівняно з фахівцями з соціальної роботи (3,5 бали), що може пояснюватися більш критичним ставленням фахівців-практиків до власного професійного рівня, що змінювався у процесі практичної діагностичної діяльності. Респонденти зі студентського середовища також відзначили необхідність подальшого розвитку аналітичного мислення, опанування сучасних методів соціальної діагностики й розширення практичної підготовки, тоді як фахівці з соціальної роботи підкреслювали важливість підвищення кваліфікації, супервизійної

підтримки і методичного супроводу професійної діяльності.

Загалом результати дослідження засвідчують особливості у сприйнятті діагностичної компетентності на різних етапах професійного становлення і вказують на доцільність посилення практикоорієнтованих компонентів у підготовці майбутніх фахівців із соціальної роботи і розвитку системи професійної підтримки практиків соціальної роботи.

Формування діагностичної компетентності – це цілеспрямований, системний і поетапний процес розвитку у майбутніх фахівців із соціальної роботи знань, умінь, навичок та якостей, необхідних для здійснення соціальної діагностики, аналізу життєвих ситуацій клієнтів і прийняття обґрунтованих професійних рішень. Діагностичну компетентність майбутніх фахівців зі соціальної роботи доцільно розглядати як єдність когнітивного (знання теоретичних основ і методів соціальної діагностики), операційно-діяльнісного (уміння застосовувати діагностичні інструменти, збирати й аналізувати інформацію), аналітико-інтерпретаційного (здатність до узагальнення результатів і прогнозування), комунікативного (можливість ефективно взаємодіяти з клієнтом у процесі діагностики) й рефлексивного (спроможність оцінювати власну діагностичну діяльність). Ефективність цього процесу залежить від створення відповідних психолого-педагогічних умов, зокрема, інтеграції теоретичної і практичної підготовки, врахування індивідуальних особливостей, використання інтерактивних методів навчання,

залучення здобувачів освіти до аналізу професійних ситуацій, організація супервізійної підтримки й професійної рефлексії.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведе дослідження засвідчило, що діагностичні компетентності є важливим компонентом професійної діяльності фахівців із соціальної роботи й необхідною умовою ефективного надання соціальних послуг. Результати анкетування показали наявність певних особливостей у сприйнятті й самооцінюванні діагностичної компетентності здобувачами вищої освіти і соціальними працівниками. Здобувачі вищої освіти частіше акцентують увагу на комунікативних і особистісних аспектах професійної діяльності, тоді як фахівці з соціальної роботи підкреслюють значення аналітичних, методичних і практичних компонентів діагностичної діяльності. Отримані результати свідчать про необхідність посилення у змісті професійної підготовки фахівців із соціальної роботи аспектів, пов'язаних із розвитком аналітичних і діагностичних умінь, а також удосконалення системи підтримки професійного розвитку фахівців із соціальної роботи.

Перспективи досліджень вбачаємо у подальшому вивченні процесу формування діагностичних компетенцій у здобувачів вищої освіти і фахівців із соціальної роботи на різних етапах професійного становлення. Подальшого вивчення потребує також удосконалення змісту професійної підготовки і форм професійної підтримки, спрямованих на розвиток діагностичної складової соціальної роботи.

Список літератури:

1. Гуцуляк Л. Роль соціальної діагностики в проєктній діяльності. Ввічливість. *Humanitas*. 2025. № 1. С. 44–48. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.1.7>
2. Дубасенюк О. Підготовка майбутніх фахівців ЗВО на засадах компетентнісного підходу в умовах сучасних воєнно-політичних викликів // Компетентнісний підхід до підготовки фахівців економічного та технічного профілю у ЗФПО: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 20 грудня 2023 р.). Київ: Четверта хвиля. 2024. С. 128-129. URL: <https://surl.li/idogpm>
3. Зязюн І.А. Компетенції і компетентності – домінуючі складові психологічного досвіду особистості. Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практична реалізація : матеріали методол. семінару (м. Київ, 3 квіт. 2014 р.). Київ : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2014. Ч. 1. С. 19-32. URL: <https://surl.li/mtdyjr>
4. Капська А.Й., Волинська Л.В., Карпенко О.Г. Комунікативна професійна компетентність як умова взаємодії соціального працівника з клієнтом. Київ : ДЦСМ, 2003. 87 с.
5. Карпенко О. Професійні функції соціального працівника як складова професійної компетентності. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. 2007. Вип. 20. С. 27-34. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppps_2007_20_6
6. Кононенко Л.В., Котломанітова Г.О. Синергетичний підхід у формуванні соціально-діагностичної компетентності. Академічні візії. 2023. Випуск 17. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7774350>
7. Тимків Л. Діагностична компетентність соціальних працівників у роботі з дітьми та сім'ями. Публічне управління та соціальна робота. 2024. № 1. С. 70-75. DOI: <https://doi.org/10.32782/3041-1319/2024-1-11>
8. Kolomiets L. Features of the activities of social services specialists in Ukraine under modern challenges. *Personality and Environmental Issues*. 2025. № 4(3). С. 57-63. DOI: [https://doi.org/10.31652/2786-6033-2025-4\(3\)-57-63](https://doi.org/10.31652/2786-6033-2025-4(3)-57-63).

References:

1. Hutsuliak, L. (2025). Rol sotsialnoi diahnostryky v proiektinii diialnosti. [The role of social diagnostics in project activities]. *Humanitas*, 1, S.44–48. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.1.7> [in Ukrainian]
2. Dubaseniuk, O. (2024). Pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv ZVO na zasadakh kompetentnisnoho pidkhotu v umovakh suchasnykh voienno-politychnykh vyklykiv [Training of future specialists of higher education institutions based on a competency-based approach in the context of modern military-political challenges] Competency-based approach to training specialists of economic and technical profile in ZFPO: collection of materials of the All-Ukrainian scientific and practical conference (Kyiv, December 20, 2023). Kyiv: Chetverta hvylya, 128-129. Retrieved from <https://surl.li/idogpm> [in Ukrainian]

3. Ziaziun, I.A. (2014). Kompetensii i kompetentnosti – dominantni skladovi psykholohichnoho dosvidu osobystosti. [Competencies and competences are dominant components of a person's psychological experience]. Competency-based approach in education: theoretical foundations and practical implementation: materials of the methodological seminar (Kyiv, April 3, 2014). Kyiv: Institute of Gifted Children of the National Academy of Sciences of Ukraine, 1, 19–32. Retrieved from <https://surl.li/mtdyjr> [in Ukrainian]
4. Kapska, A.I., Volynska, L.V., Karpenko, O.H. (2003). Komunikatyvna profesiina kompetentnist yak umova vzaiemodii sotsialnoho pratsivnyka z kliientom [Communicative professional competence as a condition for interaction between a social worker and a client]. Kyiv: DCSM. 87 s. [in Ukrainian]
5. Karpenko, O. (2007). Profesiini funktsii sotsialnoho pratsivnyka yak skladova profesiinoi kompetentnosti [Professional functions of a social worker]. *Psychological and pedagogical problems of a rural school*, 20, 27–34. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppps_2007_20_6 [in Ukrainian]
6. Kononenko, L.V., Kotlomanitova, H.O. (2023). Synerhetychnyi pidkhid u formuvanni sotsialno-diahnostychnoi kompetentnosti [Synergistic approach in the formation of social diagnostic competence] *Academic visions*, 17. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7774350>. [in Ukrainian]
7. Tymkiv, L. (2024). Diahnostychna kompetentnist sotsialnykh pratsivnykiv u roboti z ditmy ta simiamy. [Diagnostic competence of social workers in working with children and families]. *Public administration and social work*. 1, 70–75. DOI: <https://doi.org/10.32782/3041-1319/2024-1-11>. [in Ukrainian]
8. Kolomiets, L. (2025). Features of the activities of social services specialists in Ukraine under modern challenges. *Personality and Environmental Issues*, 4(3), 57-63. DOI: [https://doi.org/10.31652/2786-6033-2025-4\(3\)-57-63](https://doi.org/10.31652/2786-6033-2025-4(3)-57-63). [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 18.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 21.05.2026